

JOSEPH ROTH
Hotel Savoy

Vertaald door Wilfred Oranje

L.J. Veen Klassiek
Amsterdam/Antwerpen

I

Ik kom om tien uur 's ochtends bij Hotel Savoy aan. Ik had me voorgenomen een paar dagen of een week uit te rusten. In deze stad woont mijn familie – mijn ouders waren Russische joden. Ik wil geld zien te krijgen om mijn weg naar het westen voort te zetten.

Ik keer terug van drie jaar krijgsgevangenschap, heb in een Siberisch kamp gezeten en ben door Russische dorpen en steden getrokken, als arbeider, dagloner, nachtwaker, kruier en bakkersknecht.

Ik draag een Russische kiel die iemand mij cadeau heeft gedaan, een korte broek die ik van een gestorven kameraad heb geërfd, en nog altijd bruikbare laarzen waarvan ik zelf niet meer weet hoe ik eraan gekomen ben.

Voor het eerst na vijf jaar sta ik weer voor de poorten van Europa.

Hotel Savoy met zijn zeven verdiepingen, zijn gulden wapen en een portier in livrei lijkt me Europeser dan alle andere hotels in het oosten. Het belooft water, zeep, closet met waterspoeling, een lift, kamermeisjes met witte kapjes, vriendelijk blinkende nachtspiegels als kostelijke surprises in bruin betimmerde kastjes, elektrische lampen die uit roze en groene kappen opbloeien als uit kelken, rinkelende bellen die aan één druk met de duim gehoorzamen, en met dons gevulde dekbedden die opbollen en met vreugde klaarstaan om het lichaam op te nemen.

Ik ben blij dat ik weer een oud leven kan afstropen, zoals zo vaak in deze jaren. Ik zie de soldaat, de moordenaar, de bijna vermoorde, de verrezene, de geketende, de zwerver.

Ik voel de ochtendnevel, hoor het tromgeroffel van de marcherende compagnie, rinkelende ruiten op de bovenste verdieping; ik ontwaar een man in witte hemdsmouwen, de stuiptrekkende ledematen van soldaten, een open plek in een bos, glinsterend van de dauw; ik werp me voor een 'fictieve vijand' in het gras en koester het wellustige verlangen daar te blijven liggen, voor eeuwig, in het fluwelige gras dat de neus streelt.

Ik hoor de stilte, de witte stilte van de ziekenzaal. Op een zomerochtend sta ik op, hoor het gekwinkeleer van gezonde leeuweriken, proef de ochtendchocola en de kadetjes en ruik de geur van jodium in het 'eerste dieet'.

Ik leef in een witte wereld van hemel en sneeuw, barakken bedekken de aarde als gelige lepra. Ik proef het laatste zoete trekje van een sigarettenpeuk die ik van de straat heb opgeraapt, lees de advertentiepagina van een oeroude krant uit het vaderland waaruit je vertrouwde straatnamen kunt opzeggen, de kruidenier herkent, een portier, een blonde Agnes met wie je geslapen hebt.

Ik hoor de malse regen in een doorwaakte nacht, de rap smeltende ijspegels in de glimlachende ochtendzon, ik grijp de imposante borsten, de prachtige blanke dijen van een vrouw die ik onderweg ben tegengekomen en in het mos heb gevlijd. Ik slaap een bedwelmende slaap op een hooizolder, in een schuur. Ik stap voort over omgeploegde akkers en luister naar het ijle gezang van een balalaika.

Je kunt zoveel in je opzuigen, zonder dat je lichaam, je manier van lopen en gedragen veranderen. Uit miljoen-

nen bekers slurpen en toch nooit verzadigd zijn, alle kleuren van de regenboog vertonen en toch steeds een regenboog zijn met dezelfde kleurenskala.

In Hotel Savoy kon ik met één hemd aankomen en het als de gebieders over twintig koffers verlaten – en nog altijd Gabriel Dan zijn. Misschien heeft deze inval mij zo zelfbewust gemaakt, zo trots en heerszuchtig dat de portier mij groet, mij, de arme zwerver in een Russische kiel, en dat een piccolo ijverig op mij wacht, ook al heb ik geen bagage.

Ik verdwijn in een lift, spiegels sieren de wanden, de liftboy, een man op leeftijd, laat de draadkabel door zijn knuisten glijden, de kooi gaat omhoog, ik zweef – en ik heb het gevoel alsof ik zo nog geruime tijd omhoogvlieg. Ik geniet van het zweven, bereken hoeveel traptreden ik moeizaam zou moeten beklimmen als ik niet in deze prachtige lift zat, en werp alle bitterheid, armoede, omzwervingen, ontheemding, honger en verleden als bedelaar omlaag –, in de diepte vanwaar dat alles mij, die omhoogzweef, nooit meer kan bereiken.

Mijn kamer – ik heb een van de goedkoopste gekregen – is op de zesde verdieping en heeft nummer 703. Dat getal bevalt mij wel – ik geloof in getallen – de nul in het midden is als een dame die geflankeerd wordt door een oudere en een jongere heer. Op het bed ligt een gele deken; goddank geen grijze, die aan het leger zou kunnen doen denken. Ik knip een paar keer het licht aan en uit, klap de deur van het nachtkastje open, de matras geeft onder de druk van mijn hand mee en veert omhoog, water blinkt in de karaf, het raam kijkt uit op binnenplaatsen waar bont wasgoed vrolijk wappert, kinderen gillen, kippen rondstappen.

Ik was me en kruip langzaam onder de deken, van elke seconde geniet ik ten volle. Ik open het raam, de kippen tokken er luid en lustig op los, het klinkt als zoete slaapmuziek.

Ik slaap de hele dag droomloos.

II

De laatste zonnestralen kleurden de bovenste ramen van het huis aan de overkant rood; het wasgoed, de kippen, de kinderen waren van de binnenplaats verdwenen.

Op de ochtend van mijn aankomst had het zachtjes geregend; omdat de lucht intussen was opgeklaard, had ik het gevoel alsof ik niet één, maar drie dagen had geslapen. Mijn moeheid was over; mijn hart feestelijk gestemd. Ik was nieuwsgierig naar de stad, naar het nieuwe leven. Mijn kamer kwam me vertrouwd voor, alsof ik er allang woonde, bekend de bel, de drukknop, de elektrische schakelaar, de groene lampenkap, de klerenkast, de waskom. Alles zo knus als in een kamertje waar je je kinderjaren hebt doorgebracht, alles geruststellend, warmte verbreedend als na een dierbaar weerzien.

Nieuw was alleen het briefje op de deur, waarop te lezen stond:

Gelieve na tien uur 's avonds geen gerucht te maken. Het hotel aanvaardt geen aansprakelijkheid voor zoekgeraakte sieraden. Brandkast beschikbaar.

Hoogachtend,
Hoteldirecteur Kalegouropoulos

De naam klonk vreemd, een Griekse naam; ik kreeg zin om hem te verbuigen: Kalegouropoulos, Kalegouropou-

lou, Kalegouropouloi – een flauwe herinnering aan on-aangename lessen op school, aan een leraar Grieks die in een patinagroen jasje oprees uit vergeten jaren, drong ik terug. Toen besloot ik door de stad te lopen, misschien een familielid op te zoeken als ik daar tijd voor had, en te genieten als deze avond en deze stad genot wilden bieden.

Ik loop door de gang naar de hoofdtrap en schep behagen in de fraai betegelde vloer van de hotelcorridor, de roodachtige schone plavuizen, de echo van mijn stevige voetstappen.

Langzaam loop ik de trap af; van lagere verdiepingen weerklinken stemmen, hierboven is alles stil, alle deuren zijn dicht, je loopt als door een oud klooster, langs de cellen van biddende monniken. De vijfde verdieping ziet er precies zo uit als de zesde, je kunt je gemakkelijk vergissen; boven en ook hier hangt een elektrische klok tegenover de trap, alleen lopen beide klokken niet gelijk. De klok op de zesde verdieping wijst tien over zeven, hier staat hij op zeven uur, en op de vierde verdieping nog tien minuten vroeger.

Op de plavuizen van de derde verdieping liggen donkerrode tapijten met groene zomen, je kunt je voetstappen niet meer horen. De kamernummers zijn niet op de deuren geschilderd, maar aangebracht op ovale porseleinen plaatjes. Een meisje komt met een plumeau en een prullenbak, hier wordt kennelijk beter op properheid geteld. Hier wonen de rijken, en die sluwe Kalegouropoulos laat de klokken met opzet achterlopen, want de rijken hebben de tijd.

Op de bel-etage stonden de beide vleugels van een porte-brisée wijd open.

Het was een grote kamer met twee ramen, twee bedden, twee kasten, een sofa van groen pluche, een bruine tegelkachel en een bagagerek. Op de deur was geen briefje van Kalegouropoulos te zien – misschien mochten de bewoners van de bel-etage na tien uur wel gerucht maken, misschien werd in hun geval wel aansprakelijkheid aanvaard voor ‘zoekgeraakte sieraden’ – of wisten zij al van de brandkasten of deelde Kalegouropoulos het hun persoonlijk mee?

Uit de kamer ernaast kwam een vrouw te voorschijn, geparfumeerd en met een boa van grijze veren – dat is een dame, denk ik bij mezelf en loop vlak achter haar aan de weinige treden af terwijl ik vrolijk haar kleine laklaarsjes bekijk. De dame houdt zich even bij de portier op, ik ben tegelijk met haar bij de deur, de portier groet, ik voel me geveleid dat de portier mij wellicht voor de begeleider van de rijke dame aanziet.

Omdat ik niet wist welke kant ik op moest, besloot ik de dame achterna te lopen.

Aan het eind van het smalle straatje waar het hotel lag, sloeg ze rechtsaf; daar strekte zich het marktplein uit. Het moest marktdag zijn geweest, op het plaveisel lag overal hooi en hakstro, de winkels gingen juist dicht, sleutels rinkelden en kettingen rammelden, marskramers trokken met kleine handkarren huiswaarts, vrouwen met bonte hoofddoeken haastten zich voort met volle, behoedzaam tegen hun buik gehouden potten, aan hun arm propvolle karbiezen waaruit houten pollepels staken. Spaarzame lantaarns strooiden een zilverig licht in de schemering, op het trottoir vormde zich een colonne, mannen in uniform en civiel zwaaiden met ranke rot-tinkjes en wolven Russisch parfum walmden op en ver-

vluchtigden weer. Rijtuigen kwamen van het station aan-gehobbeld, met hoog opgetaste bagage en warm ingepakte reizigers. Het plaveisel verkeerde in slechte staat, het zat vol kuilen en verraderlijke verzakkingen; over kapotte plekken waren rottende planken gelegd, die verrassend kraakten.

Toch zag de stad er bij avond vriendelijker uit dan overdag. 's Ochtends was ze grauw, kolendamp van fabrieken in de buurt dreef uit reusachtige schoorstenen over haar heen, groezelige bedelaars stonden ineengedoken op de straathoeken en vuilnis en beertonnen waren opgehoopt in smalle steegjes. Maar het donker onttrok alles – vuil, ontucht, ziekte en armoede – goedig, moederlijk, vergevend, verdoezelend aan het oog.

Huizen die enkel bouwvallig en vervallen zijn, lijken in het donker spookachtig en mysterieus, van een grillige architectuur. Scheef gezakte gevels rijzen zachtjes in de schaduw op, armetierig licht wenkt tersluiks door halfmatte ruiten; twee stappen verder barsten zeeën van licht uit de manshoge ramen van een tearoom, spiegels weerkaatsen kristal en kroonkandelaars, engeltjes zweven in aanminnig gebogen houding op het gewelfde plafond. Het is de tearoom van de beau monde, die in deze fabrieksstad geld verdient en uitgeeft.

Daar liep de dame heen, ik volgde haar niet omdat ik bedacht dat ik met mijn geld nog geruime tijd moest toekomen voor ik kon doorreizen.

Ik slenterde verder, zag zwarte groepjes kwieke kaf-tanjoden, hoorde luid gemompel, groet en wedergroet, boze woorden en lange betogen – veren, procenten, hop, staal, kolen, citroenen vlogen, door lippen de lucht in geslingerd, op oren gemunt, heen en weer. Mannen met

een suspecte blik en rubberkragen leken mij politie. Onwillekeurig greep ik naar mijn borstzak, waarin mijn pas zat, zoals ik als soldaat naar mijn pet had gegrepen wanneer een meerdere in de buurt was. Ik was een naar huis terugkerende soldaat, mijn papieren waren in orde, ik had niets te duchten.

Ik liep op een agent af, vroeg naar de Gibka, waar mijn familie woont, mijn rijke oom Phöbus Böhlaug. De agent sprak Duits, veel mensen spraken hier Duits; Duitse fabrikanten, ingenieurs en kooplieden beheersten het maatschappelijk leven, de zakenwereld, de industrie van deze stad.

Ik moest tien minuten lopen, onderwijl denkend aan Phöbus Böhlaug, over wie mijn vader in de Leopoldstadt met haat en nijd had gesproken wanneer hij moe en afgepeigerd thuiskwam van zijn vergeefse incassorondes. Elk familielid had de naam Phöbus altijd met respect genoemd, het leek alsof ze werkelijk over de zonnegod spraken; alleen mijn vader had het altijd over 'Phöbus, die ploert' – omdat hij met de bruidsschat van mijn moeder zaken zou hebben gedaan. Mijn vader was altijd te laf geweest, had zijn bruidsschat nooit opgeëist, had altijd alleen, elk jaar rond dezelfde tijd, in de lijst van hotelgasten gekeken of Phöbus Böhlaug zijn intrek in Hotel Imperial had genomen, en als hij er was ging mijn vader naar zijn zwager om hem op de thee in de Leopoldstadt te vragen. Mijn moeder droeg een zwarte jurk waarvan de lovertjes grotendeels verdwenen waren, zij had respect voor haar rijke broer, alsof hij iets zeer vreemds, iets koninklijks was, alsof zij beiden niet uit één schoot geboren, door één stel borsten gezoogd waren. Mijn oom kwam, bracht een boek voor mij mee, de geur van taai-

taai kwam uit de donkere keuken, waar mijn grootvader huisde en waaruit hij alleen bij feestelijke gelegenheden te voorschijn kwam, alsof hij net gaar was geworden, fris gewassen, met een wit gesteven front, met zijn ogen knipperend door de veel te zwakke bril, voorovergebogen om zijn zoon Phöbus, de trots van zijn oude dag, te kunnen zien. Phöbus heeft een brede lach, een gezwollen onderkin en plooiën in zijn rode nek, hij ruikt naar sigaren en soms naar wijn, en hij kust iedereen op beide wangen. Hij praat veel, luidruchtig en vrolijk, maar als men hem vraagt of de zaken goed lopen, puilen zijn ogen uit; hij schrompelt ineen, elk moment kan hij gaan bibberen, als een bedelaar die het koud heeft, zijn onderkin verdwijnt in zijn boord: ‘De zaken lopen niet meer, in deze tijden. Toen ik klein was, kreeg ik een maanzaadbroodje voor een halve kopeke, nu kost een brood tien kopeken, de kinderen – even afkloppen! – worden groot en hebben geld nodig, Alexander wil elke dag zakgeld.’

Mijn vader plukte aan zijn losse manchetten en duwde ze tegen de tafelrand weer terug, glimlachte flauwtjes en op zijn hoede wanneer Phöbus het woord tot hem richtte, en wenste zijn zwager een beroerte toe. Na twee uur stond Phöbus op, drukte mijn moeder een zilverstuk in de hand, mijn grootvader ook één, en in mijn zak stopte hij een grote glimmende munt. Omdat het donker was, liep mijn vader met hem mee de trap af, met de petroleumlamp in zijn hoog geheven hand, en mijn moeder riep: ‘Nathan, vergeet de paraplu niet!’ Mijn vader vergat de paraplu niet, en omdat de deur openstond, was het gezonde gepraat van Phöbus nog te horen.

Twee dagen later was Phöbus vertrokken en mijn vader riep uit: ‘Die ploert is alweer weg.’

‘Schei uit, Nathan!’ zei mijn moeder.

Ik kwam in de Gibka. Dat is een chique straat in een buitenwijk, met lage witte huizen, nieuw en met ornamenten. Ik zag verlichte ramen in huize Böhlaug, maar de deur was dicht. Ik vroeg me even af of ik zo laat nog naar boven kon gaan, het moest al tien uur zijn – toen hoorde ik pianospel en een cello, een vrouwenstem, het geluid van kletsende speelkaarten. Ik bedacht dat het ongepast was om in zo’n pak als ik droeg op een soiree te verschijnen, van mijn eerste optreden hing alles af – ik besloot de visite tot morgen uit te stellen en keerde terug naar het hotel.

De vergeefse tocht had me mismoedig gemaakt, de portier groette niet meer toen ik het hotel binnenging. De kerel van de lift haastte zich niet toen ik op de knop drukte. Hij kwam traag aanlopen en keek mij onderzoekend aan. Het was een man van vijftig in livrei, een oude liftboy; het ergerde me dat in dit hotel geen broekventjes met rode wangen de lift bedienden.

Ik herinnerde me dat ik nog een blik op de zevende verdieping had willen werpen, en liep de trap op. Boven was de gang erg smal, het plafond hing lager, uit een waskeuken stroomde grijze stoom en het rook naar klam wasgoed. Twee, drie deuren stonden kennelijk halfopen, ik hoorde kijdende stemmen, er was, zoals ik al vermoed had, geen elektrische klok. Ik wilde juist de trap afdalen, toen de lift knarsend stilhield; de deur ging open, de kerel van de lift wierp een verbaasde blik op mij en liet een meisje uitstappen. Ze droeg een sportief grijs hoedje, keerde me een gebruid gezicht en grote grijze ogen met zwarte wimpers toe. Ik groette en liep de trap af. Iets dwong mij vanaf de laatste traptree weer naar boven te

kijken en ik meende dat de biergele ogen van de liftboy over de trapleuning op mij gevestigd waren.

Ik deed mijn deur op slot, want ik voelde een vage angst, en begon in een oud boek te lezen.

III

Ik had geen slaap. Een kerkklok vlijt regelmatige slagen neer in de zachte nacht. Boven mij hoor ik voetstappen, voorzichtig, zachtjes, aan één stuk door, het moeten de voetstappen van een vrouw zijn – liep dat jonge meisje van de zevende verdieping zo rusteloos op en neer? Wat was er met haar?

Ik keek naar het plafond omdat ik plotseling op het idee kwam dat het plafond doorzichtig was geworden. Misschien waren de sierlijke voetzolen van het meisje in het grijs te zien. Liep ze op blote voeten of droeg ze pantoffels? Of had ze halfzijdige grijze kousen aan?

Ik herinnerde me hoe ik en veel kameraden met smart naar verlof hadden uitgekeken om ons verlangen naar een suède lage schoen te stillen. We mochten gezonde boerenmeidenbenen strelen, breedzoolige voeten met afstaande grote tenen, die door het slijk van de velden, door de leem van de straatwegen liepen, lichamen waarvoor de harde kluiten van een bevroren herfstakker het liefdesbed vormden. Gezonde dijen. Kortstondige liefde in het donker, voordat het commando storend tussenbeide kwam. Ik herinnerde me de ouwelijke onderwijzeres in een etappeplaats, de enige vrouw in dat gat die niet gevluucht was voor de oorlog en de binnenvallende vijand. Het was een snibbige oude vrijster van over de dertig, ze werd de 'prikkelraadversperring' genoemd. Maar er was